

Eirik Storheim

Napoleonskrigene og fastlandssperringen, 1807-1814

Hvordan nød og krig drev Norge fra Danmark til
Sverige

Bacheloroppgave i Historie

Veileder: David Brégaint

Mai 2022

Eirik Storheim

Napoleonskrigene og fastlandssperringen, 1807-1814

Hvordan nød og krig drev Norge fra Danmark til
Sverige

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: David Brégaint
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	3
1.1	Bakgrunn for valg av tema og avgrensing av problemstilling	3
1.2	Tidligere forskning	4
1.3	Kilder	4
1.4	Disposisjon for resten av oppgaven.....	4
2	Innføring av fastlandssperringen	5
2.1.1	De tre dekretene	5
2.1.2	Hvorfor kunne Napoleon innføre fastlandssperringen?	5
2.2	Fastlandssperringens funksjon	5
2.2.1	Handelsrestriksjoner – ikke noe nytt.....	5
2.2.2	Napoleons plan for fastlandssperringen	6
3	Danmark-Norge dras inn i krigen	8
3.1	Flåteranet	8
3.1.1	Danmark-Norges rolle i fastlandssperringen	10
3.1.2	Regjeringskommisjonen	11
3.2	Økonomisk krise	12
3.2.1	Økonomiens tilstand før krigen.....	12
3.2.2	Statens bankerott	13
3.2.3	Kaperkrig	17
3.3	Hungersnød	20
3.4	Forholdet til Sverige	24
3.4.1	Krig mot Sverige, 1808-1809	24
3.4.2	Svensk ønske om Norge som erstatning for Finland.....	25
3.4.3	Svensk utnyttelse av nøden i Norge	25
3.4.4	Norsk konspirasjon med Sverige	26
3.5	Slutt på krigen – Norge blir tatt som krigsbytte.....	27

4	Avslutning	30
5	Referanseliste	31

1 Innledning

«The Swedish economic historian Eli Heckscher labelled the Continental System a ‘self-blockade’ on Napoleon’s Empire.»¹ Slik starter Bård Frydenlund sitt kapittel i boka *Revisiting Napoleon’s Continental System*. Formålet med fastlandssperringen var å holde Storbritannia utenfor den europeiske handelen. Den britiske marinen og faktisk noen av Napoleons allierte, ville det annerledes. Situasjonen ble verre for Danmark-Norge, som var en av Napoleons få ekte allierte. Fastlandssperringen førte nemlig til oppløsningen av Danmark-Norge. I Kattegat, Nordsjøen og Skagerak seilte det britiske skip, franske kaperskip og andre fartøy. Dette førte til at Oldenburgstaten ble delt i landets to kronriker: Danmark og Norge.²

Storbritannia var Norges viktigste handelspartner før fastlandssperringen, og det var stor etterspørsel etter tømmer i London, så den økonomiske krigføringen truet Norges eksport og handel. Norske jernverk og kjøpmenn stilte spørsmål om den danske regjeringen kunne opprettholde norske interesser. Spenningen økte hos den økonomiske eliten i Norge etter at Danmark valgte å ta Napoleons side i krigen.³

1.1 Bakgrunn for valg av tema og avgrensing av problemstilling

Temaet for denne bacheloroppgaven er Napoleons fastlandssperring, hvordan den påvirket Danmark-Norges økonomi, hvordan dette påvirket Norge, og hva resultatet ble. Det politiske aspektet er også veldig sentralt, der forholdet mellom Norge og Danmark endret seg under Napoleonskrigene. Jeg har valgt dette på grunnlag av stor personlig interesse for Napoleonskrigene, og det økonomiske aspektet. Dette ble videre tilspisset til fastlandssperringen. Perioden rundt 1814 er den aller mest spennende og interessante delen av norsk historie i mine øyne. Ved å ta opp både europeisk og norsk historie, får man en veldig bred forståelse av hvorfor og hvordan noe skjer. Man får den overordnede økonomiske politikken fra fastlandssperringen, og det dypere aspektet av hvordan den påvirket Danmark-Norges økonomi. Man får også med viktige politiske aspekter med tanke på hvordan Norge ble mindre vennlig mot Danmark, og mer vennlig mot Sverige utover krigen. Dette kulminerer senere i at Norge blir tatt som krigsbytte av svenskene etter krigen. For nordmenn blir unionen med Sverige en løsere union med mer selvstyre, sammenlignet med unionstiden med Danmark. Som problemstilling for oppgaven har jeg valgt å stille følgende spørsmål:

¹ Aaslestad & Joor 2015: 170

² Aaslestad & Joor 2015: 170

³ Aaslestad & Joor 2015: 170

Hvordan Norge ble fiendtlig mot Danmark og mer vennlig mot Sverige under Napoleonskrigene, og hva hadde fastlandssperringen med dette å gjøre?

1.2 Tidligere forskning

Det er mye tidligere forskning om Napoleons fastlandssperring. Det blir nevnt senere i oppgaven at innføringen av fastlandssperringen var det viktigste politiske initiativet Napoleon gjennomførte som keiser. Det finnes utallige bøker som handler om Napoleonskrigene, og Alexander Mikaberidze vier et eget kapittel til fastlandssperringen. Det er til og med skrevet egne bøker om fastlandssperringen for eksempel *Revisiting Napoleon's Continental System: Local, Regional and European Experiences* som blir brukt i denne oppgaven. Andre bøker om Napoleonskrigene kan for eksempel være *The Napoleonic Wars* av J.J. Jenkins, og *The Napoleonic Wars* av Richard Holmes. Flere av kildene som er brukt i denne oppgaven referer til *The Continental System: An Economic Interpretation* som er skrevet av Eli F. Heckscher. Det er også mye tidligere forskning om Norge under Napoleonskrigene. Dette er en essensiell periode for Norge, som kulminerer med Kongeriket Norges Grunnlov i 1814. Enhver bokserie som omhandler Norges historie vil ta for seg dette, og det finnes også egne bøker som vektlegger spesielt denne perioden. I denne oppgaven her jeg brukt *Historien om Norge: Mot moderne tider* av Karsten Alnæs og *Norges Historie: Kampen om Norge: 1784-1814* av Knut Mykland. Den tidligere forskninga legger også til grunn av det som undersøkes i denne oppgaven har substans.

1.3 Kilder

Den oppgaven består i hovedsak av sekundærkilder, men mange av kildene har direkte referanser til primærkilder. Glenthøj & Ottosen trekker ofte frem skildringer fra personer som sto midt oppi hendelsene og bruker dette for å beskrive situasjonen. Kildene har i hovedsak blitt funnet gjennom søk på Oria, Amazon og Google. Videre har jeg sjekket referanselistene til noen av kildene og gjennom dette funnet flere kilder.

1.4 Disposisjon for resten av oppgaven

Oppgaven er delt opp i fire deler. Den første delen er en innledning, som vil presentere temaet og hvorfor jeg valgt dette. Problemstillingen for oppgaven vil også introdusere problemstillingen. Den neste delen i oppgaven sitt mål er å gi en introduksjon til Napoleons fastlandssperring. Dette er viktig fordi fastlandssperringen er et sentralt aspekt for å svare på problemstillingen. Den neste delen vil handle om tiden etter Danmark-Norge dras inn i

Napoleonskrigene. Det vil i hovedsak handle om flåteranet, økonomisk krise og forholdet til Sverige. Til slutt vil det være en avslutning som vil svare på problemstillingen.

2 Innføring av fastlandssperringen

2.1.1 De tre dekretene

Fastlandssperringen bygget på tre grunnleggende dekret, eller bestemmelser. Den første av disse var Berlin-dekretet, som ble utstedt 21. november 1806. 16. mai 1806 kom den britiske avgjørelsen om å opprette en marineblokade mot franske havner fra Brest til Elben. «[...] Napoleon declared that Britain "does not recognize the system of international law universally observed by all civilized nations" and perpetrated a "monstrous abuse of the right of blockade."»⁴ Frankrike svarte dermed på dette ved å sette Storbritannia under en kontinental blokade. Denne skulle sørge for at ingen skip som kom fra Storbritannia kunne nå sin europeiske destinasjon.⁵

Fra det britiske perspektivet så man på den britiske marineblokaden som ganske mild, med begrunnelsen at den kun gjaldt Frankrike. Den nye britiske regjeringen ville derimot også begrense nøytral handel med Frankrike, og dermed frarøve fransk-kontrollerte områder for kolonivarer. Nok en gang svarte Frankrike, og det med å stramme den kontinentale blokaden. Dette skjedde gjennom to Milan-dekret, som henholdsvis ble utstedt 23. november og 17. desember 1807. Dekretet var tiltenkt nøytrale skip som stoppet ved britiske havner og godtok at de ble visitert av britiske skip. Disse skipene kunne tas som krigsbytte av franske skip.⁶

2.1.2 Hvorfor kunne Napoleon innføre fastlandssperringen?

«As the result of the French triumphs at Austerlitz, Jena, and Friedland, the mounting economic confrontation between France and Britain acquired such dimensions that it engulfed almost all of continental Europe.»⁷ Slik begynner historikeren Alexander Mikaberidze sitt kapittel om fastlandssperringen, i boka *The Napoleonic Wars: a global history*.⁸

2.2 Fastlandssperringens funksjon

2.2.1 Handelsrestriksjoner – ikke noe nytt

Mange ser på fastlandssperringen som en av Napoleons største feilgrep, men det var ikke så hensiktsløs som mange mener. Mikaberidze siterer den prøyssiske militære teoretikeren Carl

⁴ Mikaberidze 2020: 230

⁵ Mikaberidze 2020: 230

⁶ Mikaberidze 2020: 230-231

⁷ Mikaberidze 2020: 228

⁸ Mikaberidze 2020: 228

von Clausewitz sitt berømte utsagn: «"war by other means", [...] an attempt to utilize economic means to resolve existing military/political problems.»⁹ I dette tilfellet var det ikke mer enn en fortsettelse av eksisterende politikk, som hadde blitt prøvd tidligere.¹⁰

Crouzet sin artikkel hadde som mål å studere de langsiktige effektene innenfor det økonomiske perspektivet, etter Napoleonskrigene. Han trekker frem begrepet økonomisk krigføring, som spilte en stor rolle under Napoleonskrigene, gjennom fastlandssperringen. Derimot understreker Crouzet at det var omfattende handelssperringer før fastlandssperringen. De mest fremtredende kjennetegnene til fastlandssperringen ble innført lenge før 1806.¹¹ Historikeren Alexander Mikaberidze skriver at Storbritannia og Frankrike hadde vært i nesten konstant konflikt (med et unntak) siden Niårskrigen (1688-1697). Dette førte til at de hadde kommet med betydelige handelsrestriksjoner mot hverandre siden dette. Dette inkluderte blant annet tariff og blokade. Noen av disse restriksjonene ble også satt inn mot andre nasjoner, både fiendtlige og nøytrale.¹²

Merkantilisme er en økonomisk doktrine der det gjelder å ha en positiv handelsbalanse. En positiv handelsbalanse gikk ut på at det man eksporterte, hadde en større verdi enn det man importerte, og slik kom rikdommen. Både Frankrike og Storbritannia førte en merkantilistisk politikk, og begge jobbet for å fremme deres egen eksport. Dette endret seg riktignok i en liten periode, fordi i 1786 ble Eden-traktaten underskrevet. Denne traktaten skulle fremme frihandel mellom de to landene, men mange så på den som mer fordelaktig for Storbritannia. I tillegg ble den kort tid etter betydningsløs, som følge av den franske revolusjonen. Revolusjonen førte til revolusjonskrigene, og den gamle politikken ble igjen gjeldende.¹³

2.2.2 Napoleons plan for fastlandssperringen

Innføringen av fastlandssperringen var det viktigste politiske initiativet Napoleon gjennomførte som keiser. Dette var en hjørnestein i Napoleon sin politikk og (Mikaberidze hevder at det hadde en «dramatisk» effekt på den europeiske økonomien), selv om den kun varte i seks år. Som nevnt tidligere hadde det allerede vært handelsrestriksjoner, men systemet som ble opprettet etter 1806 var usammenlignbart både i skala og omfang.

Fastlandssperringen skulle åpenbart omfatte Storbritannias handel med Frankrike. I tillegg påvirket den Storbritannias kontakt med resten av Europa. En effekt av dette var at nå ble

⁹ Mikaberidze 2020: 228

¹⁰ Mikaberidze 2020: 228

¹¹ Crouzet 1964: 567-568

¹² Mikaberidze 2020: 228

¹³ Mikaberidze 2020: 228-229

økonomien i Europa styrt av en ny fransk-dominert økonomisk sfære. Derfor ble det et essensielt aspekt i den franske utenrikspolitikken å utvide kontrollen over den europeiske kystlinjen. Dette gjennomførte Napoleon ved å innføre en rekke geopolitiske ordninger. Disse ordningene skulle redefinere det europeiske fastlandet og konsolidere Napoleons hegemoni.¹⁴

Verken tidligere motstandere, nære allierte eller nøytrale land, ble spart. Alle ble en del av fastlandssperringen. Danmark, Preussen, Russland og Spania ble med i 1807, og Østerrike ble med tre år senere. Napoleons ønske om å utvide fastlandssperringen var grunnen til at han i 1807-1808 invaderte Spania og Portugal. I tillegg ville han krangle med paven for å annektere Pavestaten i 1809, og ta over de Illyriske provinsene det samme året. I 1810 ville han ha direkte kontroll over Nederland og de hanseatiske byene, og som allmenn kjent erklærte han krig mot Russland i 1812. Sett i lys av dette er det vanskelig å undervurdere viktigheten av fastlandssperringen i Napoleons visjon av Europa. I tillegg må man se på viktigheten av fastlandssperringens rolle for Det franske imperiums endelige fall.¹⁵

Napoleons hadde store planer for Europa: «"I wished to found a European system, a European code of laws, a European judiciary. There would be but one people in Europe"», hevdet Napoleon i sitt eksil.¹⁶ Forfattere i senere generasjoner har popularisert begrepet «the United States of Europe», men det er viktig å trekke frem at Napoleons visjon ikke var en tidlig versjon av Den europeiske union. Napoleons visjon om Europa medførte ikke likhet mellom medlemmene, eller dannelsen av en økonomisk union med frihandel og ubegrenset bevegelse. Nærmere tvert imot.

«La France avant tout» - Frankrike framfor alt. Napoleon så for seg et økonomisk system der Frankrikes interesser var foran alle andres. Fransk industri og handel ble beskyttet ved å gjenopplive gamle tariffen, som begrenset transporten av varer. Napoleon så for seg at fransk eksport skulle tette hullet, som ville oppstå hvis man lyktes med å ekskludere Storbritannia fra det europeiske handelsnettverket. Han ville heller ikke utvikle industrien i andre deler av Europa. I tillegg avsto han opprettelsen av en tollunion mellom medlemmene av Rhinkonføderasjonen, og det var ingen grunn til i å innlemme Italia med resten av kontinentet. Likevel var Napoleon klar over at fastlandssperringen ville oppleve motgang, og han sa til sin bror at blokaden ville ødelegge mange handelsbyer. Noen av disse byene var Lyon, Amsterdam og Rotterdam, men mange flere byer kunne bli påvirket. Med dette tatt i

¹⁴ Mikaberidze 2020: 231-232

¹⁵ Mikaberidze 2020: 232

¹⁶ Mikaberidze 2020: 232

betraktning mente Napoleon fortsatt at etter en kortsiktig motgang ville den britiske økonomien likevel bli knust, og framtiden ville bringe økonomisk vekst under fransk hegemoni.¹⁷

3 Danmark-Norge dras inn i krigen

Danmark-Norge hadde siden starten av Napoleonskrigene gjort alt for å holde på nøytraliteten, men dette ble betydelig vanskeligere etter Russlands nederlag mot Napoleon. Hverken Frankrike eller Storbritannia aksepterte nøytralitet lengre. Etter flåteranet i 1807, var det så enkelt som at Danmark-Norge var i krig.¹⁸ Det som derimot ikke var enkelt, var å forutse hva dette ville bety for Norges framtid.

3.1 Flåteranet

9. juli 1807 ble freden i Tilsit inngått. Dette var en følge av at den russiske hæren hadde blitt beseiret 14. juni det samme året. Det endte med at Russland ikke bare inngikk fred med Frankrike, men de ble allierte. I tillegg deltok Russland nå som en del av fastlandssperringen. Det var en mulighet at nøytrale land ville bli tvunget til å også bli en del av fastlandssperringen. Danmark-Norge hadde vært nøytrale, men dette ga en indikasjon på at den tiden kanskje var i ferd med å gå over.¹⁹

Hvis man ikke godtok kravene til Frankrike og ikke ble med i fastlandssperringen, ville Jylland og hertugdømmene etter all sannsynlighet ha blitt okkupert. På den andre siden, hvis man godtok kravene, da ville Storbritannia sin flåte isolere Danmark fra Norge. Man kunne forsøke å holde seg nøytral så lenge som mulig, men så langt ut i krigen aksepterte ikke Frankrike eller Storbritannia nøytralitet.²⁰

Storbritannia hadde over en lengre periode fryktet at den dansk-norske marinen ville falle i hendene til Frankrike. I tillegg var det tvil blant britene om Danmark-Norge ville prøve å hindre dette.²¹ Frykten var at den dansk-norske marinen kunne bli brukt til å hindre britiske handelsskips tilgang til Østersjøen, fordi Østersjøhandelen var viktig for å finansiere krigen mot Frankrike.²²

¹⁷ Mikaberidze 2020: 232

¹⁸ Glenthøj & Ottosen 2014: 44-52

¹⁹ Glenthøj & Ottosen 2014: 44

²⁰ Glenthøj & Ottosen 2014: 44

²¹ Glenthøj & Ottosen 2014: 47

²² Alnæs 1998: 52

Denne frykten førte til at Storbritannia sendte et ultimatum til Danmark. Britene la frem sine krav 8. august, og de var entydige: Danmark måtte velge mellom krig eller allianse. Den dansk-norske siden så på kravene som helt uhørte, og man måtte gjøre seg klar for krig. Britene hadde sendt en armada mot Danmark; «25 linjeskip, 40 mindre krigsskip og flere hundre transportskip seilte ut fra britiske havner [...]». ²³ Landgangen begynte 16. august, og det ble satt i land 30 000 menn, som kunne suppleres med 5000 matroser. Allerede dagen etter var København omringet. ²⁴

Glenthøj & Ottosen skriver at det var uenighet om hvordan britene skulle angripe København. I 1801 hadde de angrepet med skip, men de danske forsvarsverkene hadde utviklet seg betydelig. Dette var derfor uaktuelt, men det betyr ikke at det var fullstendig støtte om et bombardement. En annen idé var å sulte København, men da måtte man vente til vinteren. Innen den tid hadde Danmark rukket å sende flere tropper, og kanskje fått støtte av Frankrike. Så til slutt hadde man ingen andre valg enn et bombardement. ²⁵

2. september 1807 begynte et regn av granater, bomber og brannraketter over København. William Congreve ledet deler av angrepet og de innovative brannrakettenes var oppkalt etter han. De congreveske rakettenes skapte spesielt stor frykt med sin hylende lyd, på samme måte som tyske bombefly fra 2. verdenskrig. Glenthøj & Ottosen hevder: «Det var et av de meste intense bombardementer før 1914, og det ble trolig brukt tre ganger så mye krutt som i slaget ved Waterloo». ²⁶

Etter tre netter greide ikke København og dets innbyggere å stå imot. Britene traff det opplagte målet: Vor Frue Kirke sitt spir. Kirken raste sammen, og den påfølgende brannen fikk man aldri kontroll på. Brannvesenet hadde brutt sammen etter å ha slukket utallige branner i løpet av de siste døgnene. Britene var kun villige til å inngå en våpenhvile hvis København ville erklære full kapitulasjon, og Københavns myndigheter så ingen andre muligheter enn å forhandle. Riktignok hadde myndighetene et håp om at utlevering av flåten kunne sørge for å opprettholde nøytraliteten, men dette var ikke lenger nok for Storbritannia. Et krav var at flåten ble britisk eiendom på permanent basis. Dette gjorde danskene rasende,

²³ Glenthøj & Ottosen 2014: 50-52

²⁴ Glenthøj & Ottosen 2014: 50-52

²⁵ Glenthøj & Ottosen 2014: 62

²⁶ Glenthøj & Ottosen 2014: 63

men likevel hadde man ikke noe valg. Dette førte til at kapitulasjonen ble undertegnet 7. september.²⁷

Storbritannia hadde rett til å ta hele den dansk-norske flåten, i tillegg til det som hørte til flåten. Dette utviklet seg til det Glenthøj & Ottosen kaller: «[...] en regulær plyndring av Holmen».²⁸ Britene tok alt av maskiner, jern og tømmer, og de destruerte tre skip som var under bygging. I tillegg ødela de dokkanlegg og skipsverft.²⁹

3.1.1 Danmark-Norges rolle i fastlandssperringen

Etter at Frankrike hadde tapt for Storbritannia ved Trafalgar, men hadde seiret på fastlandet i Europa, var det få metoder for de to landene å føre krig mot hverandre. Nå måtte de finne en ny måte å påvirke hverandre. Fastlandssperringen var svaret på dette, og som nevnt så ble blokaden fastsatt etter Berlin-dekretet i 1806. Britene hadde tidligere i krigen satt Frankrike under blokade. For eksempel Fox-blokaden fra 1806, som stengte den franske atlantehavskysten. Her ble det forbudt å importere det Storbritannia mente var krigskontrabande.³⁰

«Napoleons primære hensikt med den dansk-norske alliansen var å sørge for at Danmark-Norge sluttet seg til kontinentalblokaden.»³¹ Og Danmark-Norge lystret: «[...] kronprins Frederik forbød all handel og forbindelse mellom Danmark-Norge og Storbritannia.»³² Det var riktignok fortsatt mulig å handle med Sverige, som var en av Storbritannias allierte. Dette forbudet var likevel godt nok for Napoleon.³³

Da Danmark-Norge erklærte krig mot Sverige 14. mars 1808 var Danmark-Norge fullstendig med i fastlandssperringen. På samme måte som all kommunikasjon og handel ble forbudt med Storbritannia, så skjedde det samme med Sverige. Den Dansk-Norske staten hadde dermed ingen mulighet å handle med noen av Napoleons fiender. Eksportforbudet ble også kraftig utvidet 14. oktober 1808, og dette skadet spesielt den danske økonomien som var eksportavhengig.³⁴

²⁷ Glenthøj & Ottosen 2014: 64-67

²⁸ Glenthøj & Ottosen 2014: 72.73

²⁹ Glenthøj & Ottosen 2014: 72-73

³⁰ Glenthøj & Ottosen 2014: 160

³¹ Glenthøj & Ottosen 2014: 162

³² Glenthøj & Ottosen 2014: 162

³³ Glenthøj & Ottosen 2014: 162

³⁴ Glenthøj & Ottosen 2014: 162

Nå som Danmark-Norge var med i fastlandssperringen begynte de også å håndheve denne blokaden, selv om de uansett var blokkert av Storbritannia. Så hvorfor valgte de likevel å håndheve blokaden? Det var fordi Storbritannia hadde okkupert Helgoland, og øya fungerte som et lager for britiske industri- og kolonialvarer. Uten store problemer kunne man smugle varer fra Helgoland til Slesvig og Holstein, og deretter frakte varene videre utover fastlands-Europa. I tillegg blokkerte britene Elben, som gjorde hertugdømmene til et smuglerparadis.³⁵

Slesvig og Holstein var et hull i Napoleons fastlandssperring. I 1810-11 annekterte Napoleon de nordtyske hansabyene og Nederland, som også hadde vært et hull i fastlandssperringen. Dette var et bevis på hvor langt Napoleon var villig til å gå. 7. mars 1812 ble alliansen mellom Frankrike og Danmark-Norge fornyet, og et av punktene var at fastlandssperringen i Danmark-Norge skulle strammes inn. Frederik 6. nølte ikke, og det ble innført importforbud på alle varer som kunne ha kommet fra Storbritannia eller dets kolonier.³⁶

Det var ikke bare et nytt importforbud som kom i 1812. Håndhevingen av fastlandssperringen ble mer omfattende. For eksempel ble det gjennomført strengere kontroller i dansk-norske kystbyer, og det ble flere tollere i Danmark-Norges havner. Kontrollene kom ofte i form av razziaer og husransaker, og dette ble naturligvis ikke tatt godt imot av innbyggerne for å si det mildt. Befolkningen så enkelt sammenhengen: «[...] alliansen med Napoleon, kontinentalblokaden og deres egen økonomiske ruin».³⁷

3.1.2 Regjeringskommisjonen

Straks krigen med Storbritannia brøt løs i 1807 innså kronprinsregent Fredrik VI at Danmark og Norge ville komme til å bli avskåret fra hverandre. Han gikk derfor med på å opprette et eget sentralt styringsorgan i Norge. Denne regjeringskommisjonen skulle primært ta seg av Norges finanser, rettsvesen og helsevesen. Landet ble fra nå av i praksis styrt av regjeringskommisjonen, og Christiania ble som en hovedstad for Norge.³⁸

Regjeringskommisjonen ble formelt opprettet den 24. august 1807. Den bestod først av tre medlemmer. Prins Christian August ble utpekt til formann. Han var på denne tiden også øverstkommanderende for det sønnafjelske militæret i Norge. Med seg fikk han stiftsamtmann i Akershus grev Moltke og justitiarius Enevold de Falsen. Kommisjonen fikk vide fullmakter. Om dette siterer Worm-Müller fra Wessel Bergs reskriptsamling IV slik: «... paa eget an- og

³⁵ Glenthøj & Ottosen 2014: 162

³⁶ Glenthøj & Ottosen 2014: 162

³⁷ Glenthøj & Ottosen 2014: 163

³⁸ Alnæs 1998: 53

tilsvar at afgjøre alt hvad den til landets tarv anseer fornødent og hvortil den ei betimeligen kan erhverve speciel kgl. resolution». ³⁹ Senere ble kommisjonen utvidet til fem personer. Grev Herman Wedel Jarlsberg kom med i kommisjonen i 1808. ⁴⁰

Fredrik IV. nølte med å gi regjeringskommisjonen for mye selvstendighet, siden han fryktet de politiske konsekvensene ved at Norge ble mer uavhengig av Danmark. ⁴¹

Regjeringskommisjonen eksisterte frem til slutten av 1810, da en midlertidig lettelse av den britiske blokaden hadde blitt innført samt at krigen med Sverige hadde blitt avsluttet.

Kommisjonen ble heller ikke gjenopprettet da blokaden ble innført igjen i 1812. ⁴²

I 1810 ble imidlertid Det Kongelige Selskab for Norges Vel opprettet, spesielt etter pådriv fra grev Herman Wedel Jarlsberg. Han startet dett arbeidet i 1809. Grevens tanke var nok å få til en forening med Sverige. For at dette skulle skje måtte Norge skilles fra Danmark. Selskapets to viktigste saker skulle bli å skaffe Norge en egen bank og et eget universitet, noe kongen i starten motsatte seg i frykt for videre norsk uavhengighet. Senere skiftet han mening, og i 1811 kom det aksept fra København om å opprette Norges første universitet. ⁴³ 2. september 1811 kom beslutningen om å opprette Det Kongelige Frederiks Universitet. Senere skiftet universitetet navn til Universitetet i Oslo. ⁴⁴

Det var spesielt arbeidet gjennom regjeringskommisjonen som skulle gi nordmennene verdifull innsikt i hvordan landet kunne styres uavhengig av regjering og konge i København, og sånn sett fikk dette betydning for det som videre skulle skje framover mot 1814. ⁴⁵

3.2 Økonomisk krise

3.2.1 Økonomiens tilstand før krigen

Norges økonomiske tilstand før Napoleonskrigene var veldig gunstig. Det ble solgt varer for omtrent ti millioner riksdaler i 1805. Halvparten av inntektene kom fra trelast. Trelasten ble eksportert til England, Nederland og Danmark. England importerte over halvparten, og Nederland og Danmark importerte omtrent en femtedel hver. En fjerdedel av inntektene kom fra fisk der halvparten ble eksportert til Portugal, Spania og middelhavslandene. En fjerdedel gikk til Frankrike og Nederland, og resten gikk til Danmark, Storbritannia og landene rundt

³⁹ Worm-Müller 1918: 16

⁴⁰ Vogt 2020

⁴¹ Glenthøj & Ottosen 2014: 169

⁴² Ottosen 2020

⁴³ Glenthøj & Ottosen 2014: 196-202

⁴⁴ Monrad 1861: 1

⁴⁵ Ottosen 2020b

Østersjøen. En tiendedel av Norges inntekter kom fra mineraler som jern og kobber. Skipsfarten var også viktig for Norges handel, og sto for inntekter på omtrent to millioner riksdaler.⁴⁶

3.2.2 Statens bankerott

«Statesbakerotten i januar 1813 står igjen som et utvetydelig bevis for hva krig og blokade gjorde med økonomisk, politisk og til og med sosialt liv i Danmark-Norge.»⁴⁷ Man hadde tapt hele flåten, utenrikshandelen gikk dårlig, og det å føre krig kostet så mye at næringslivet brøt sammen i Danmark-Norge. Frederik 6. uestedte et forbud mot å handle med Storbritannia i 1807. Københavns borgerskap og kjøpmenn delte kongens bitterhet over britenes angrep på København, men skjønnte at en krig mot Storbritannia ville få alvorlige konsekvenser på lengre sikt. Borgere og kjøpmenn i Norge var også negative til krigen mot Storbritannia, selv om de også delte kongens bitterhet.⁴⁸

Fastlandssperringen og den britiske blokaden førte til at fellesmarkedet og det indre handelskretsløpet i Danmark-Norge ble ødelagt. I tillegg ble den oversjøiske handelen blokkert. I april 1808 rapporterte den britiske konsulen i Helsingborg at den dansk-norske handelen hadde falt sammen, som en følge av blokaden. Dette var spesielt skadelig for Norge sin økonomi som var avhengig av trelasteksporten til Europa, og aller mest Storbritannia. Trelasteksporten lå på ett prosent av hva den hadde vært for to år siden, og i tillegg hadde 1806 vært et toppår for trelastnæringen. Den økonomiske krisen stoppet ikke ved mindre eksport, som påvirket kjøpmenn og eksportører. Tømmerhoggerne og tømmermerkerne mistet jobbene sine, som en følge av fastlandssperringen.⁴⁹

I kystområdene gjorde også fastlandssperringen seg bemerket, der fiskeeksportører fra Nord- og Vest-Norge hadde store tap i 1807. Dette kom av at det gikk tapt 553 skip. Lisenshandelen med britene ble ikke en stor suksess for den norske fiskenæringen. Under fredstiden hadde Norge eksportert fisk til fastlands-Europa. Britene derimot ville bare handle tømmer med Norge på lisens, fordi det var positivt for britene. Det var uaktuelt å la Norge forsyne Napoleon med fisk.⁵⁰

⁴⁶ Alnæs 1998: 48-49

⁴⁷ Glenthøj & Ottosen 2014: 166

⁴⁸ Glenthøj & Ottosen 2014: 166-167

⁴⁹ Glenthøj & Ottosen 2014: 168

⁵⁰ Glenthøj & Ottosen 2014: 168

De norske kjøpmennene hadde ingen kapitalreserver. Dette gjorde de økonomiske konsekvensene av krigen enda mer alvorlige. Det ble kontantmangel i Norge, fordi pengestrømmen alltid gikk ut av landet. Dette var grunnen til at norske kjøpmenn baserte formuen sin på eiendom istedenfor kapital. Behovet for en egen bank i Norge hadde det blitt argumentert for i flere tiår allerede. En egen bank ville sørge for utlån og holde igjen noe av pengestrømmen. Det var ingen tvil om at det var lite kontanter i omløp i Norge. Glenthøj & Ottosen trekker frem en formuende kjøpmann fra Trondhjem, som ikke fikk tak i kontanter i det hele tatt. Handelsstanden i Norge vekslet ofte med bankierfirmaer fra London, Hamburg, Amsterdam og København, men dette ble umulig under krigen. Storkjøpmannen Peder Anker lå an til å gå konkurs i 1808, men ble reddet da kongen innvilge et større lån. De norske bøndene hadde så lite penger at de ikke greide å betale skatt høsten 1808.⁵¹

Krigen med Sverige medførte mindre handel med svenskene. Handelen over svenskegrensen fra Østlandet og Trøndelag hadde vært utstrakt før krigen. De norske jernverkene mistet sin tilgang på stang- og råjern, og endte med å måtte stanse produksjonen. Dette førte til at mange mistet arbeid og inntekt. Riktignok gikk det ikke like ille for alle nordmenn under krigen og blokaden. De som drev med kapervirksomhet tjente greit, og det ble drevet med lisenshandel med Storbritannia mellom 1809 og 1811. Likevel, hvis man ser på det store bildet, så var det tøffe tider i Norge. Et viktig aspekt med den økonomiske krisen var at de områdene som ble hardest rammet, i tillegg var de mest folkerike.⁵²

Som det har blitt nevnt i de foregående avsnittene, så var det mangel på kontanter og kreditt i Norge. For å løse dette var det behov for umiddelbare tiltak. Handelsmennene og Regjeringskommisjonen var veldig misfornøyde med hvordan regjeringen løste dette, og ikke minst hvor lang tid det tok. Regjeringen i København visste hva Norge trengte, men de ville ikke gi Regjeringskommisjonen for mye autonomi. Danskene var redde for at dette ville føre til at Norge fikk større økonomisk uavhengighet, som igjen kunne føre til et betydelig ønske om selvstendighet.⁵³

Til tross for dette så ble det etablert en egen låneinstitusjon i Norge på høsten i 1807. Denne skulle hjelpe nordmennene med de aller mest akutte kredittproblemerkene. I tillegg ble det trykket kredittsedler, som skulle stoppe kontantmangelene. Problemet var at dette ikke var nok for Norge. Det var vanskelig å få lån, og låneinstitusjonen hadde ikke nok penger å låne ut.

⁵¹ Glenthøj & Ottosen 2014: 107, 168

⁵² Glenthøj & Ottosen 2014: 168-169

⁵³ Glenthøj & Ottosen 2014: 169

Mengden kontanter som ble trykt var altfor liten til å oppfylle Norges behov. Det var rett og slett en hurtigløsning uten noen som helst tanke på ettervirkningene. Uten økt inntekt var det umulig å unngå en betydelig inflasjon.⁵⁴

Glenthøj & Ottosen trekker igjen frem Peder Anker for å beskrive hvordan situasjonen var. Anker var opptatt av å spare på sine kontantbeholdninger, og betalte derfor arbeideren sine med egenprodusert mynt. Han var, som mange andre, misfornøyd med hvordan regjeringen førte landets politikk for å ivareta Norges behov. Anker var også imot krigen med Sverige og Storbritannia. Han mente at krigen var: «direkte uforenelige med norske interesser.»⁵⁵

Noe som kanskje styrket nordmenns misnøye, var at det på Jylland ikke var noen økonomiske problemer. Det var til og med vekst, fordi de tjente godt på landbruksprodukter. Til tross for dette så ble det, forståelig nok, ikke eksportert noe korn til Norge. Det var tilnærmet umulig på grunn av den britiske marinen. For danskene var det derimot ikke vanskelig å finne et annet marked. Spesielt i hertugdømmene og i Nord-Tyskland solgte Danmark mye korn. Verdien på landbruksproduktene holdt seg ganske stabil siden prisene på varene steg i takt med inflasjonen. Inflasjonen gjorde det også lettere for bøndene å betale skatt, betale gårdsarbeidere og nedbetale gjeld. Noe annet som også stort sett slapp unna den økonomiske krisen var mindre danske kjøpesteder. Økonomien til kjøpstedene var tett knyttet til landbruket, som altså førte til at de slapp unna krisen. Likevel så slet småhåndverkere med høye priser og arbeidsløshet. Skipene som tilhørte de danske provinsbyene, seilte helst innenriks eller til Norge. Selv om kjøpstedene tapte på å seile til Norge, så opplevde de enda større tap i København.⁵⁶

Hovedstaden København ble hardest rammet i Danmark av den økonomiske krisen. København hadde vært et transittsted for østersjøhandel og oversjøiske varer. I 1814 hadde handelsflåten blitt over halvert i forhold til hvor stor den var i 1806. Posisjonen som transittsted ble i de første årene etter krigen tatt over av Hamburg og Altona. København greide først å reise seg på andre halvdel av det 19. århundre. Det er viktig å spesifisere at dette var økonomisk sett. Politisk sett så fikk København aldri tilbake sin posisjon, som sentrum i «[...] et dansk-norsk-tysk miniimperium [...]».⁵⁷

⁵⁴ Glenthøj & Ottosen 2014: 169

⁵⁵ Glenthøj & Ottosen 2014: 169

⁵⁶ Glenthøj & Ottosen 2014: 169-171

⁵⁷ Glenthøj & Ottosen 2014: 171

I Danmark-Norge, var det først etter krigen de fleste konkursene kom. Det skal riktignok presiseres at kjøpmennenes handelshus hadde vært nær konkurs i flere år. Staten derimot gikk konkurs under krigen. Utgifter til militæret steg kraftig, og inntektene sank fordi skatter og tollinntekter stoppet opp. I tillegg så skulle Frederik 6. betale for: «[...] det franske troppekorpsets opphold i Danmark i 1808, den planlagte overgangen til Skåne vinteren 1809 samt troppene og hjelpekorpsene som han i 1812 og 1813 måtte stille til Napoleons rådighet.»⁵⁸ Som i enhver økonomisk krise så løste man dette ved å trykke mer penger. I tillegg ble det flere avgifter, skatter og gebyrer.⁵⁹

Trykkingen av mer penger førte til en enorm inflasjon i Danmark-Norge. For å få et begrep på hvor stor pengeverdien var, så ser man på hvor mange danske riksdalere det var for 100 hamburgske riksdaler. I 1807 hadde 100 hamburgske riksdaler en verdi på 145 danske riksdaler. Bare fem år senere, i 1812, så hadde verdien av 100 hamburgske riksdaler steget til 1680 danske riksdaler. Prosentmessig så lå den danske riksdaleren på sju prosent av den opprinnelige verdien. Det hadde vært en lignende situasjon i Østerrike kun to år tidligere. Østerrike hadde vært involvert i flere kriger mot Frankrike, og dette hadde kostet mye. De brukte samme løsning som Danmark-Norge, nemlig å trykke mer penger, i tillegg til å øke skattene. Denne inflasjonen gjorde at Østerrikes betalingsevne og inntekter ble sterkt svekket. Dette kulminerte i 1811 da det ble innført en ny valuta i Østerrike. Staten var bankerott.⁶⁰

Det samme skjedde i Danmark-Norge 5. januar 1813. Hele pengesystemet i Danmark-Norge ble omformet. Den tidligere valutaen riksdaler ble erstattet av den nye riksbankdaleren. Danmark-Norges gjeld ble i praksis redusert med 90 prosent, som en følge av omformingen av pengesystemet. Det var en innrømmelse at den Dansk-Norske staten ikke kunne betale gjelden sin, og så på det å endre valuta som eneste utvei. Et annet aspekt med omformingen av pengesystemet var at det nå ville være en felles valuta i riket. Hertugdømmene Slesvig og Holstein hadde nemlig brukt sølvmynter frem til statens bankerott. Dette kan ha vært hell i uhell for kong Fredrik 6., som førte en helstatspolitikk. Denne helstatspolitikken gikk ut på å konsolidere hertugdømmene inn i Danmark-Norge.⁶¹

⁵⁸ Glenthøj & Ottosen 2014: 171

⁵⁹ Glenthøj & Ottosen 2014: 171

⁶⁰ Glenthøj & Ottosen 2014: 171

⁶¹ Glenthøj & Ottosen 2014: 172

3.2.3 Kaperkrig

«Kaperi var i praksis en form for statlig sanksjonert sjørøveri som innebar at privatpersoner og selskaper med myndighetenes offisielle tillatelse kunne utruste fartøyer for å oppbringe fiendtlige handelsskip og nøytrale skip lastet med kontrabande.»⁶² Det var derimot ikke nytt å drive med kaperi under Napoleonskrigene. Frankrike hadde allerede ført en omfattende kaperkrig mot Storbritannia i 1790-årene. Det var heller ikke nytt for Danmark-Norge som hadde drevet med kaperkrig under den store nordiske krig.⁶³

Kapervirksomheten ble satt i gang 14. september 1807 da kronprins Frederik utstedte et reglement for kapervirksomhet. Dette gikk ut på hvilke skip som kunne kapres, og hvordan byttet skulle fordeles mellom staten, eieren og mannskapet.⁶⁴ Kronprins Frederik anbefalte også handelsskip å utruste seg med geværer og kanoner. For å kunne drive med kapervirksomhet trengte man det man kalte kaperbrev. Disse ga deg lov, i kongens navn, til å kapre fiendtlige skip.⁶⁵ Man måtte også betale stiftsmannen basert på hvor mange kanoner skipet hadde. Kaperkrigen førte til et «oppblomstrende sjørøveri», ifølge Alnæs. De norske skipene tok knekken på både svenske og britiske skip.⁶⁶ Byttet, ofte kalt «prise», skulle tas med til nærmeste stiftsby der egne domstoler skulle dømme prisene. Hvis prisene ble godkjent ble varene solgt på auksjon.⁶⁷

Det var ikke tvil om at kaperkrigen var kontroversiell. Den moralske terskelen var likevel lav for Danmark-Norges innbyggere, med bombardementet av København friskt i minne. I starten av kaperkrigen var det kun personer som hadde penger til overs som brukte penger på kaperskip. Det ble likevel mer populært etter at man fant ut man kunne tjene en del på dette. De mindre velstående tok del i kaperiet etter dette. I tillegg valgte Christian August å delta i kaperkrigen, riktignok med høy diskresjon.⁶⁸

Georg Frederik von Krogh, som var den øverstkommanderende generalen nordafjells, så på den patriotiske delen av kaperkrig som like viktig som den økonomiske delen. Han så på kapervirksomheten som: «en symbolsk motstandshandling mot britene».⁶⁹ Von Krogh var

⁶² Glenthøj & Ottosen 2014: 154

⁶³ Glenthøj & Ottosen 2014: 154

⁶⁴ Glenthøj & Ottosen 2014: 154

⁶⁵ Frydenlund 2020

⁶⁶ Alnæs 1998: 57

⁶⁷ Frydenlund 2020

⁶⁸ Glenthøj & Ottosen 2014: 155

⁶⁹ Glenthøj & Ottosen 2014: 155-156

riktignok ikke normen, der de aller fleste drev med kaperkrig kun for den økonomiske gevinsten.⁷⁰

Kaperkrigen er et eksempel på hvordan økonomiske egeninteresser og patriotisme ville få mange mennesker til å delta i krigen.⁷¹ Det hadde blitt en ny næringsvei etter krigsutbruddet. Både gode priser og sinnet mot britene førte til at kaperkrigen var et faktum. I løpet de to første årene ble det utrustet 166 kaperskip. Kapervirksomheten var derimot veldig ujevt fordelt. For eksempel var det kun sju kapere fra Trondhjem stift som ble utrustet, sammenlignet med 39 og 114 fra henholdsvis Akershus og Kristiansand stift. Den samlede gevinsten var heller ikke enorm. I løpet av de to første krigsårene brakte man inn 41 skip, men stor deler av pengene gikk på å utruste de norske kaperskipene. I tillegg mistet man 52 kapere, så hvis man fokuserer på antall skip, gikk man i minus. Det var kun i Kristiansand stift kapervirksomheten fikk en betydelig økonomisk virkning.⁷² Glenthøj & Ottosen bekrefter at det var i det sørlige Norge man gikk i overskudd, men understreker at det var relativt få som fikk store private formuer.⁷³ I Kristiansand ble det totalt brakt inn 300 skip i løpet av Napoleonskrigene.⁷⁴

Det at mannskapet av kaperskipene fikk noe av utbyttet gjorde at kapervirksomheten fristet for flere enn matroser. Arbeidere og bønder ble interesserte, noe som førte til at verkseiere og storkjøpmenn opplevde mangel på arbeidskraft. Dette betydde at de arbeiderne som ble igjen gjorde krav på høyere lønn. De som dro ut på havet utsatte seg selv for risiko, for der kunne man både bli tatt av fiendtlige skip og forlise. Med et kaperbrev skulle man behandles som en krigsfange, og man ble sendt til «prisonen» i Storbritannia. I Danmark derimot var det litt mer å tjene. Alt som ble kapret i løpet av krigen ble prisedømt til over hundre millioner riksdaler. Til sammenligning så var Danmark-Norges totale eksport 14 millioner riksdaler i 1810. Importen lå på 36 millioner riksdaler, og dette var under perioden det var lisensandel med Storbritannia. De som drev med kapervirksomhet, tjente mest i løpet av de to første årene etter krigsutbruddet i 1807.⁷⁵

Mange vanlige mennesker, borgere og patrioter led under krigen, og det var kritikk mot kapervirksomheten. Til tross for dette var kapervirksomheten viktig for å holde

⁷⁰ Glenthøj & Ottosen 2014: 155-156

⁷¹ Glenthøj & Ottosen 2014: 155-156

⁷² Mykland 1978: 177-178

⁷³ Glenthøj & Ottosen 2014: 157

⁷⁴ Alnæs 1998: 58

⁷⁵ Glenthøj & Ottosen 2014: 157

samfunnshjulene i gang. Kaperne brukte penger på butikker, bryggerier og vertshus, som skapte arbeidsplasser. De måtte også betale toll for varene de skaffet seg, og staten hadde også krav på noe av hver prise. Det var statens økonomiske problemer, som gjorde at de godtok kapervirksomheten, til tross for at deler av folket pekte på de moralske skyggesidene. Blant annet var avisene en kanal som støttet opp om kapervirksomheten. Dette fikk et visst gehør hos folket, som så på kaperkapteiner som patriotiske folkehelter. Man kunne se på det som hevn for bombardementet av København og flåteranet. Med dette som begrunnelse for kapervirksomhet, var betenkelighetene mindre viktige.⁷⁶

Mesteparten av pengene fra kapervirksomhetene endte riktignok opp hos bakmennene. Bakmennene var ofte mellomstore kjøp- og handelsmenn. Disse hadde nok kapital og hadde risikoviljen til å satse på en så uforutsigbar virksomhet som kaperiet. Noen av disse bakmennene endte opp med å bygge større flåter av flere kaperskip. I Danmark-Norge var det omtrent 900 kaperskip, derav 600 i Danmark og 300 i Norge. En viss sum av pengene som kom ut av kapervirksomheten gikk ikke med til forbruk, men ble investert i fast eiendom, industri og herregårder. Mange av bakmennene ble rammet av statsbankerotten i 1813 og krisen som kom etter krigen. Til tross for dette endte de opp som samfunnsstøtter med kongelige titler, utmerkelser og ordener.⁷⁷

Et negativt aspekt med kapervirksomhet var de politiske forviklingene det brakte med seg. For eksempel så fikk franske kaperskip adgang til dansk-norske havner på grunn av alliansen mellom Frankrike og Danmark-Norge. Problemet med dette var at de franske kaperne ikke var like kritiske til hvem de kapret. Danske og norske korn- og handelsskip, som forsøkte å trosse Storbritannias blokade, fikk kjenne på dette. Kapervirksomheten skapte også politiske problemer med Sverige, selv om man forsøkte å holde kapervirksomheten under kontroll. Under fredsforhandlingene med Sverige ble kapervirksomheten et tema, og det fikk plass i den reelle fredsavtalen. Kong Frederik 6. avviklet også kapervirksomheten etter at han forsto at man hadde behov for fred med Sverige. «Kaperiet kunne derfor også være et politisk instrument.»⁷⁸

Kaperskip fra Danmark og Norge var en stor irritasjon for handelsmenn fra Storbritannia. Noen av kaperskipene drev med kaperi helt opp til kystlinjen til Skottland. Britene drev riktignok også med kaperkrig, og sendte skip til dansk-norsk farvann. Svenskene deltok også i

⁷⁶ Glenthøj & Ottosen 2014: 157-158

⁷⁷ Glenthøj & Ottosen 2014: 158

⁷⁸ Glenthøj & Ottosen 2014: 158-159

kaperkrigen i danske-norske farvann, og de plyndret for eksempel Sejrø i 1808. Til tross for kaperkrig fra flere sider, så var den mest omfattende fra dansk-norsk side.⁷⁹

Som nevnt så var irritasjonen i Storbritannia stor, men de gjenværende nøytrale skipene opplevde også irritasjon og problemer. Konsekvensen for dette var at de fleste nøytrale handelsskip valgt å holde seg unna nord-europeiske farvann. I 1809 tilbød en amerikansk kjøpmann å importere korn til Norge, hvis han ble forsikret om at hans skip ikke ville bli kapret. Den nøytrale handelen var en annen grunn for at kaperforbudet ble innført 2. august 1809.⁸⁰

Allerede i mars 1810 ble kaperforbudet opphevet, men det som gjaldt nå var lisenshandel med Storbritannia. Den var selvfølgelig sikrere, men også mer lukrativ en kapervirksomhet. Lisenshandelen ble ført bak ryggen til franske kapere som fortsatt var aktive i Nordsjøen og Den engelske kanal. Norske kjøpmenn og redere ville for all del holde seg unna kapervirksomhet under lisenshandelen, fordi man risikerte å provosere Storbritannia. Fredrik 6. sørget også for at britiske skip kunne losse varer ved havner i Danmark-Norge.⁸¹

Kaperkrigen mellom Sverige og Danmark-Norge sluttet ikke ved freden i desember 1809. Norske og danske kapere var ute etter svenske skip som fraktet britiske varer. I 1810 og 1811 trappet Storbritannia opp smuglingen av britiske varer til fastlands-Europa. De britiske varene ble først sendt til Sverige før de ble distribuert. Mot slutten av 1811 ble det færre og færre som drev med slik kapervirksomhet, og den var heller ikke veldig lønnsom. Da statskassen var tom i 1813 prøvde Frederik 6. å få i gang kapervirksomheten igjen. Dette kom han ikke langt med. «Ved utgangen av 1813 var det ingen aktive danske kapere igjen».⁸²

3.3 Hungersnød

For Norge skulle den britiske blokaden komme til å bli en katastrofe. Korntransporten fra Danmark, som Norge var så avhengig av, ble så godt som helt avsperrert av britene. Ikke nok med at skip ble forhindret i å frakte forsyninger til landet, men britene hadde allerede første krigsmåned kapret 300 norske skip, noe som på den tiden utgjorde en femtedel av den norske handelsflåten.⁸³

⁷⁹ Glenthøj & Ottosen 2014: 159

⁸⁰ Glenthøj & Ottosen 2014: 159

⁸¹ Glenthøj & Ottosen 2014: 160

⁸² Glenthøj & Ottosen 2014: 160

⁸³ Alnæs 1998: 58-59

Grev Herman Wedel Jarlsberg skulle få stor betydning for Norge i disse krigsårene fra 1807 til 1814, men også i sitt senere virke. Wedel var arving til Jarlsberg grevskap i Tønsberg. Han var utdannet cand. jur. ved universitetet i København i 1801, og han hadde kommet tilbake til Norge i 1806 etter å ha blitt utnevnt til amtmann (fylkesmann/statsforvalter) i Buskerud. Han ble i 1807 utnevnt til formann i Provideringskommisjonen. Dette var en kommisjon nedsatt av Regjeringskommisjonen i 1807, som hadde til oppgave å sørge for korntilførsel til landet og også å ta seg av fordeling av kornet.⁸⁴

Wedel Jarlsberg forstod tidlig at noe måtte gjøres for å sikre kornforsyningen fra Danmark til Norge. Allerede høsten 1807, like etter det britiske bombardementet av København, reiste greven til Danmark for å få fart på kornforsyningene. Men også andre embetsmenn og kjøpmenn i Norge arbeidet med dette. Disse initiativene lyktes man for så vidt godt med i den forstand at man fikk kjøpt opp mye matkorn både i Danmark og Gøteborg. Både private og det offentlige bidro med disse oppkjøpene. Kornet ble samlet opp på Jylland for så deretter å skulle bli fraktet videre til Norge. Det var imidlertid nå problemene oppstod; frakten over Skagerak til Norge. Nå hadde ikke britene begynt å håndheve blokaden spesielt strengt høsten 1807, så det var ikke kun på grunn av blokaden at forsyningene gikk tregt. Selve overfarten over Skagerak ble også regnet som risikofylt i seg selv. Den dansk-norske staten hadde ikke mulighet for å stå for all transport av korn. Man trengte kjøpmenn og redere for å dekke behovet. Den totale risikoen for de private skipsrederne og kjøpmenn ble nå derfor så stor, at det ble behov for å få på plass tilfredsstillende garantier for å dekke eventuelle tap.⁸⁵

I tillegg skulle de få en bonus hvis de kom tilbake til Norge med korn. Det var bare et problem. Hvor skulle pengene komme fra? Regjeringskommisjonen hadde ikke makten til å godkjenne garantiene, fordi pengene ville blitt sett på som en offentlig utgift. Alle offentlige utgifter måtte nemlig godkjennes av regjeringen i København. For å gjøre det enda vanskeligere så ville heller ikke regjeringen love bort penger, siden det kunne bli en betydelig kostnad for staten. Det at det manglet forsikrings- og insentivordning under starten av krigen gjorde at de private aktørene ikke valgte å ta den farefulle turen over Skagerak. Siden en forsikringsordning ikke kom på plass denne vinteren, 1807-1808, og i tillegg til at kornavlingene i Norge i 1807 bare hadde vært måtelige, begynte matmangelen i Norge å gjøre

⁸⁴ Mardal 2020

⁸⁵ Glenthøj & Ottosen 2014: 176

seg gjeldende.⁸⁶ «Våren 1808 kunne man slå fast at landet ville bli rammet av alvorlig mangel på mat».⁸⁷

Først i april 1808 ble et privat forsikringsselskap etablert av en rekke kjøpmenn i Christiania. I mai samme år ble det også dannet et kornselskap, også dette et privat initiativ i Christiania, som skulle sørge for oppkjøp av korn i Danmark.⁸⁸

På bakgrunn av de manglende kornforsyningene denne vinteren (1807-1808), ble det nå av mange i Norge stilt spørsmål ved om regjeringen i København gjorde nok. Regjeringens svar på dette var at det var mangel på fartøy til å bidra med forsyning. Det viste seg at regjeringen hadde valgt å prioritere bruk av skip til transport av militære tropper over til Skåne i krigen mot Sverige. Allerede tidlig på våren 1808 var de norske kornlagrene faretruende lave.⁸⁹ Det var ikke lenger tvil om at landet ville bli rammet av alvorlig matmangel.⁹⁰ Man hadde heller ikke store forhåpninger til etterforsyning av lagrene frem til høstingen av egne avlinger på sensommeren. En del historikere mener at regjeringen og kongen i København ikke forstod alvoret tidsnok. Det hadde nå blitt en stigende misnøye i Norge både på grunn av at man hadde havnet i denne ulykksalige situasjonen og på grunn av denne mangelen på hjelp fra regjering og konge i København. Regjeringskommisjonen og prins Christian August kritiserte kongen og regjeringen kraftig for at de ikke hadde lyktes med å skaffe korn til Norge. Christian August var særdeles tydelig i ordbruken til kong Fredrik om å «[...] for Guds Skyld være betænkt på Provianteringen».⁹¹ Regjeringskommisjonen lot også befolkningen få vite om denne kritikken. Problemet med den eneveldige kong Fredrik var at få våget å ta selvstendige initiativ uten hans samtykke, noe som forsinket prosessen med forsyning. Han ble i tillegg ofte ansett for å være for «treg på avtrekkeren». Først i september 1808 beordret kong Fredrik utskrivning av 162 000 tønner korn til Norge.⁹² Da hadde allerede grev Herman Wedel Jarlsberg vært i Danmark på sin tredje reise for å skaffe korn. Han hadde klart å skaffe til veie hurtige skip, og hadde også fått bygd kornskuter med stor seilføring. Disse fartøyene var i stand til å unnsnippe de britiske krigsskipene. Greven var selv med på flere av disse transportene.⁹³ Nå var det for så vidt ikke lenger problem med å skaffe hverken skip eller korn

⁸⁶ Glenthøj & Ottosen 2014: 99, 176

⁸⁷ Alnæs 1998: 59

⁸⁸ Glenthøj & Ottosen 2014: 176

⁸⁹ Glenthøj & Ottosen 2014: 179

⁹⁰ Alnæs 1998: 59

⁹¹ Glenthøj & Ottosen 2014: 179-180

⁹² Glenthøj & Ottosen 2014: 179-180

⁹³ Alnæs 1998: 58

i Danmark, men derimot var det en mangel på sjøfolk til å bemanne fartøyene. Mange av sjøfolkene var satt inn i militærtjeneste i stedet. I tillegg var nå Skagerrak fullt av britiske krigsskip.⁹⁴

Situasjonen i Norge forverret seg ytterligere på ettersommeren da kornhøsten østafjells slo feil. Vinteren 1808-1809 frøs det også til is i Skagerrak og langs norskekysten. Dette forhindret skipstransporten til Norge. Folk måtte nå blande mose, bark og tørrfisk i melet for å spe det ut. Det var hungersnød i landet. Mennesker døde av sult. Plyndring av kornlagre for å skaffe mat var ikke uvanlig. Regjeringskommisjonen beskrev sommeren 1809 slik: «Aldri har nøden vært større enn nå».⁹⁵

På grunn av matmangel, men også epidemier som dysenteri og flekktyfus blant soldater, økte dødsraten i befolkningen i krigsårene. I årene før krigen brøt ut, døde det i Akershus stift omtrent 8000 mennesker i året. I 1808 hadde dette tallet steget til 13000, og i 1809 hadde det ytterlig steget til 21000.⁹⁶ Dødsraten i Norge totalt var i det verste nødsåret 1809 den dobbelte av normalår. Verst var det på Østlandet der dødsraten var nær tredoblet.⁹⁷

Nå var ikke matmangelen like stor over hele landet. Både vest og nord i landet var mattilgangen bedre enn den var østafjells, men også i vest og nordpå kunne det være lokale forskjeller. På Voss kunne det fortelles at her «hendte det at folk lå kraftløse til sengs fordi de bare hadde spist aspebark».⁹⁸

Det hjalp at det i september 1808, etter initiativ fra Regjeringskommisjonen, ble det gjort avtale med Russland om kjøp av korn. Fra Arkhangelsk ved Kvitsjøen i Russland ble det nå satt i gang med transport både med norske og russiske skip via Nordkapp til Finnmark og Trondhjem. Fra Trondhjem gikk transporten videre sørover over Dovre.⁹⁹ Skipstrafikken var langt fra ufarlig. Fra 1809 prøvde britene å blokkere trafikken rundt Finnmark. Det fortelles at det i september 1809 dro ut 38 skip med korn fra Arkhangelsk med kurs mot Norge. Kun elleve kom frem, femten måtte returnere og tolv havarerte.¹⁰⁰

I 1809 innså kong Fredrik og regjeringen i København at utenrikspolitikken måtte legges om. All kapertrafikk ble forbudt i august samme år, og de klarte etter hvert å få til en avtale med

⁹⁴ Glenthøj & Ottosen 2014: 179

⁹⁵ Alnæs 1998: 60

⁹⁶ Alnæs 1998: 61

⁹⁷ Glenthøj & Ottosen 2014: 182

⁹⁸ Alnæs 1998: 60

⁹⁹ Glenthøj & Ottosen 2014: 180

¹⁰⁰ Alnæs 1998: 59

Storbritannia om lisenshandel. Til Norge kom det nå mengder av korn, tobakk, brennevin, vin og kaffe. Sildefisket på Vestlandet hadde også tatt seg opp igjen etter noen år med nedgang. På kort tid hadde det blitt overflod av mat i landet.¹⁰¹

I tiden fra september 1809 til september 1810 importerte Norge 1,15 million tønner med korn, og i de to etterfølgende årene ble ytterligere en million tønner importert. Tilgangen til korn var nå forbedret, men behovet var likevel ikke dekket. Problemet for mange nordmenn var at kornprisene fortsatt holdt seg høye. Kornprisen kunne være så mye som tre til fire ganger høyere enn normalt. Matvarer ble på et vis forbeholdt de som hadde råd til det. Regjeringen i København prøvde med ekstra godtgjørelser å oppmuntre til økt korntilførsel, men for kjøpmennene var det fortsatt mer å tjene på import av britiske kolonialvarer. I tillegg hadde britene begynt å forlange at de dansk-norske lisensfartøyene som fraktet trelast til Storbritannia skulle frakte britiske varer tilbake. Det ble i 1811 og 1812 bemerket at «Norge praktisk talt fløt over av britiske produkter».¹⁰² Selv om importen av korn hadde forbedret seg betraktelig i perioden med lisenshandel, så var dette ikke tilstrekkelig til å få bygd opp reserver i kornmagasinene.¹⁰³

1812 skulle igjen bli et vanskelig år for nordmennene. Storbritannia stanset nå all lisenshandel, og blokaden ble gjeninnført. All kornimport til landet ble kraftig innskrenket. På toppen av dette sviktet avlingene dette året over hele landet. Vinteren 1812-13 ble så vanskelig for mange nordmenn at de ble desperate etter å skaffe mat. Flere steder i landet bevæpnet folk seg og stormet både offentlige og private kornlagre. Da nød og sult igjen hadde inntatt landet, økte også bitterheten mot den dansk-norske regjering og konge i København. Blant rike kjøpmenn på Østlandet ble det nå snakket om at Norge etter hvert burde bryte båndene med Danmark, og heller vurdere Sverige som en mulig forbundspartner.¹⁰⁴

3.4 Forholdet til Sverige

3.4.1 Krig mot Sverige, 1808-1809

Den 14. mars 1808 erklærte kronprins Fredrik krig mot Sverige. Dette hadde blitt planlagt sammen med den russiske invasjonen av Finland som fant sted 21. februar samme år. Tanken var å angripe Sverige fra øst, vest og sør samtidig. Bakgrunnen for krigserklæringen var at svenskene ikke ville bøye av for kravet om å slutte seg til fastlandssperringen. Imidlertid ble

¹⁰¹ Alnæs 1998: 62-64

¹⁰² Glenthøj & Ottosen 2014: 181-182

¹⁰³ Glenthøj & Ottosen 2014: 181-182

¹⁰⁴ Alnæs 1998: 66-68

det av ulike årsaker ikke noen invasjon av Skåne fra dansk side. På norsk side var hæren så mangelfullt utrustet at heller ikke herfra ble det noe angrep mot Sverige. Derimot valgte kong Gustav 4. av Sverige å angripe Norge 14. april 1808. Angrepet var imidlertid mislykket, og de svenske troppene trakk seg ut av Norge. Denne seieren for de norske militære, ble av nordmenn sett på som «bevis på at Norge kunne stå på egne ben». ¹⁰⁵ «Det var her krigens mer langsiktige nasjonale betydning for Norge lå, både som selvtillitsbygger frem mot 1814 og som nasjonsbygger etter 1814.» ¹⁰⁶ Det var imidlertid også en oppfatning i Norge at krigen mot Sverige hadde vært «meningsløs», og noe som regjeringen i København hadde ansvaret for. ¹⁰⁷ I desember 1809 ble det i Jönköping formelt inngått fred mellom Sverige og Danmark-Norge. Ingen av landene hadde da klart å erobre seg nye landområder. ¹⁰⁸

3.4.2 Svensk ønske om Norge som erstatning for Finland

Da Sverige inngikk fredsavtale med Russland 17. september 1809, måtte de avstå Finland. Dette ble imidlertid ikke oppfattet bare som negativt. Nå anså man trusselen fra øst som mindre overhengende for resten av Skandinavia. Ikke bare svenskene, men også Wedel Jarlsberg og Christian August i Norge hadde vært bekymret for dette. ¹⁰⁹ Da Christian August, som hadde blitt valgt til svensk tronfølger, plutselig døde i mai 1810, valgte svenskene en fransk general, Jean-Baptiste Bernadotte (Karl Johan), til ny tronfølger. Han hadde en klar oppfatning om at Norge skulle bli Sveriges erstatning for det tapte Finland. Fremtiden hans i Sverige var helt avhengig at han klarte å gjennomføre dette. ¹¹⁰

3.4.3 Svensk utnyttelse av nøden i Norge

Sverige ville utnytte hungersnøden i Norge. De startet med å spre propaganda om hvor flott Norge ville få det om de forente seg med Sverige. Planen derimot var ikke særlig flott. Den gikk nemlig ut på å sulte Norge, før Sverige skulle komme til unnsetning med korn. Svenskene samlet korn og andre matvarer i sine vestlige havner, der de sto klare til å bli transportert til Norge. Dette ville skje så fort Norge aksepterte en forening med Sverige, mot at de fikk kornet. ¹¹¹

Selv om det å sulte nordmennene var en reell plan, så var ikke alle like begeistret for denne tanken. Den svenske kongen, Karl 13., så på det å ta Norge med militær makt som en bedre

¹⁰⁵ Glenthøj & Ottosen 2014: 90-107

¹⁰⁶ Glenthøj & Ottosen 2014: 90-107

¹⁰⁷ Glenthøj & Ottosen 2014: 90-107

¹⁰⁸ Ottosen 2020a

¹⁰⁹ Vogt 2014: 236

¹¹⁰ Alnæs 1998: 64

¹¹¹ Glenthøj & Ottosen 2014: 182

løsning. Gustav Mauritz Armfelt, en svensk general, mente derimot at det eneste som ville fungere var å sulte Norge. Den svenske politikken ble riktignok ikke styrt av hverken kongen eller Armfelt. Den ble styrt av Georg Adlersparre. Adlersparre var en svensk offiser, som hadde ledet det svenske opprøret i 1809. Han var også delaktig i å få valgt Christian August til ny svensk tronfølger, etter at Gustav 4. hadde blitt avsatt ved palassrevolusjonen 13. mars 1809. Han hadde da forventninger til at et slikt valg kunne bidra til å samle Norge og Sverige. Etter revolusjonen hadde i praksis Adlersparre blitt en slags «førsteminister». Han så på det å utnytte nøden i Norge som en mulighet til å knytte landene tettere sammen, men han var ikke innstilt på at Sverige skulle bidra til å øke nøden i Norge. Adlersparre ytret flere ganger at han ikke likte planen om å sulte Norge. Georg Adlersparre åpnet grensen til Norge for handel og korn i 1809. Formålet med dette var å vende nordmennene mot Danmark. Han ville la Norge handle fritt med Sverige, til Norge var avhengige av korn fra Sverige. Når dette skjedde, ville han stoppe handelen og påstå at det var Danmarks skyld. Dette var ifølge han selv noe helt annet enn å sulte Norge.¹¹²

3.4.4 Norsk konspirasjon med Sverige

Nøden i Norge i 1809 fikk mange nordmenn til å lengte etter at krigen mot britene snart måtte ta slutt. Samtidig så man på en eventuell union med Sverige som en mulig redning for landet. Grev Herman Wedel Jarlsberg var en av disse som nå for alvor begynte å tenke i disse baner. Allerede i april dette året hadde Wedel hatt hemmelige møter med svenske representanter.¹¹³ Spesielt konspirerte han i denne tiden med baron Baltazar von Platen og oberst Carl Pontus Gahn. Dette dreide seg ikke bare om en mulig union mellom Norge og Sverige, men også om muligheten for å få innsatt Christian August som svensk konge.¹¹⁴ Også Georg Adlersparre hadde Wedel utstrakt korrespondanse med. Denne konspiratoriske korrespondansen som Wedel hadde med disse svenske revolusjonsmennene, skal ha vært av en slik art at hadde Wedel blitt avslørt, så kunne det stått om livet hans.¹¹⁵

Den 22. august 1809 arrangerte Wedel Jarlsberg også et møte på Bærums Verk med ledende norske handelsmenn. Blant andre deltok her Severin Løvenskiold og brødrene Niels og Jacob Aall. Temaet om en mulig union med Sverige ble sannsynligvis diskutert på dette møtet. Men

¹¹² Glenthøj & Ottosen 2014: 135, 182-183, 185

¹¹³ Alnæs 1998: 62

¹¹⁴ Glenthøj & Ottosen 2014: 183

¹¹⁵ Vogt 2014: 229-230

ifølge Niels All sine referater fra møtet, så var det ingen av de andre deltakerne som hadde «Lyst til revolutionære Bevægelser». ¹¹⁶

Noen historikere, som Glenthøj & Ottosen, mener at det kan stilles spørsmål ved om Wedel faktisk støttet det svenske «utsultningssystemet». Wedel Jarlsberg så på bruken av svensk korn som pressmiddel som en god idé. Han mente riktignok at for at dette skulle ha noen effekt så måtte kornmangelen i Norge være betydelig, om ikke nødvendigvis desperat. På et tidspunkt ville nøden være så stor at man gjorde som Sverige ville, for å få tilgang til det svenske kornet. ¹¹⁷ Andre, som historikeren Vogt, mener på sin side at det ikke er rimelig å anta at Wedel Jarlsberg var delaktig i slike planer. Tvert imot så ønsket Wedel å skaffe korn fra Sverige for å forhindre hungersnød, og da spesielt i tiden etter en eventuell løsrivelse fra Danmark. ¹¹⁸

Uten støtte fra andre ledende handelsmenn i Norge, og da kong Fredrik i tillegg fikk i stand en avtale med britene om lisensfrakt, «kollapset» planene til Wedel Jarlsberg. Den svenske utsultingstaktikken ble det heller ikke noe av. Det hadde blitt bedre økonomiske tider i Norge, og misnøyen med det danske styret hadde lagt seg. Wedel Jarlsbergs arbeid med en fullstendig frigjøring fra Danmark fortsatte imidlertid, men arbeidsmetodene hans ble nå mer forsiktige og langsiktige. ¹¹⁹

I 1812 ble det igjen hungersnød i Norge. Avlingene hadde slått feil i hele landet, og lisenshandelen med Storbritannia tok slutt for godt. «Hungeren og nøden skapte bitterhet mot konge og regjering.» ¹²⁰

3.5 Slutt på krigen – Norge blir tatt som krigsbytte

Det var ingen overraskelse at det brøt ut krig mellom Russland og Frankrike i 1812. ¹²¹ Den russiske Tsar Aleksander brøt med Napoleon og opphevet fastlandssperringen 31. desember 1810, og nå var det kun et spørsmål om tid før krigen brøt ut. ¹²² Etter freden i Tilsit ble Russland tvunget til å bli en del av fastlandssperringen. Det viste seg at dette ville ha en kraftig påvirkning av den russiske økonomien. På dette tidspunktet var Russland fortsatt et landbruksrike som var avhengig av handel med andre land. Russland hadde handlet mye med

¹¹⁶ Vogt 2014: 230-231

¹¹⁷ Glenthøj & Ottosen 2014: 183-185

¹¹⁸ Vogt 2014: 228-229

¹¹⁹ Vogt 2014: 231-232, 239

¹²⁰ Alnæs 1998: 66-69

¹²¹ Mikaberidze 2020: 526-527

¹²² Glenthøj & Ottosen 2014: 244

Storbritannia, men dette var ikke lenger mulig etter at de ble tvunget inn i Napoleons fastlandssperring.¹²³

Våren 1812 hadde Napoleon samlet 600 000 soldater i Hertugdømmet Warszawa og i det nordlige Tyskland. Den russiske hæren besto av omtrent 650 000 soldater, men den var spredd utover hele Russland. Derfor var det kun 250 000 soldater som skulle forsvare Russland mot Le Grande Armée.¹²⁴ I november nådde Napoleon Smolensk, og her begynte det å tære på den franske hæren. På dette tidspunktet nærmet det seg russiske tropper fra både nord, sør og øst, og Napoleon innså at å forlate Smolensk var den eneste løsningen. På vei ut av Smolensk hadde Napoleon mistet mange soldater, men bestemte seg for at jobben var gjort og dro tilbake til Paris.¹²⁵

Krigen med Russland hadde katastrofale følger for Frankrike. Av de 600 000 soldatene som krysset den russiske grensen, så returnerte kun 100 000. Av de 500 000 tapene hadde omtrent 120 000 av soldatene blitt tatt til fange, og 100 000 deserterte. Resten døde av krigssår og sykdom.¹²⁶

Nyheten om Napoleons nederlag i Russland sendte sjokkbølger gjennom Europa. Dette var et klart signal på at det nå var mulighet for å kvitte seg med det franske hegemoniet. Spesielt Preussen grep denne muligheten og allierte seg med Russland, der begge sider skulle sende tropper mot Frankrike.¹²⁷ Den 16. oktober 1813 startet slaget om Leipzig. «The magnitude of the Allied victory had eclipsed all previous battles of the Napoleonic Wars [...]»¹²⁸

Da meldingen kom i oktober 1813 om at Napoleon hadde tapt slaget ved Leipzig, ville kong Fredrik 6. først ikke tro på det. Det måtte være propaganda fra fiendens side. Napoleon var i kongens øyne uovervinnelig. Flere personer i Danmark hadde derimot i lang tid prøvd å overbevise kongen om at det ville være strategisk lurt å skifte side i krigen. Arveprins Christian Fredrik hadde allerede i 1810 advart kongen om at Norge kunne mistes hvis ikke Danmark-Norge brøt med Napoleon.¹²⁹ Også utenriksminister Rosenkrantz kom med stadige advarsler til kongen om at han burde bryte med Napoleon, men til ingen nytte. Flere andre

¹²³ Mikaberidze 2020: 527

¹²⁴ Mikaberidze 2020: 531

¹²⁵ Mikaberidze 2020: 538-539

¹²⁶ Mikaberidze 2020: 539

¹²⁷ Mikaberidze 2020: 552-553

¹²⁸ Mikaberidze 2020: 569-570

¹²⁹ Alnæs 1998: 69, 72

stater i Europa hadde lykkes med et slikt alliansebytte, men kongen Fredrik vegret seg for å slutte seg til de allierte.¹³⁰

Kongen har i ettertid blitt beskrevet som ikke spesielt dyktig i utenrikspolitiske saker. Ja, at han rett og slett «ikke maktet å manøvrere i internasjonal politikk». ¹³¹ Dette mestret derimot den svenske kronprinsen bedre. Kong Fredrik «ble diplomatisk spilt ut over sidelinjen av Karl Johan». ¹³² Karl Johan hadde etter tapet av Finland til Russland, fått løfter fra tsar Aleksander om at Sverige kunne få Norge som erstatning. I Sverige mente man nå at tiden var inne for at de skulle få lønn for sitt bidrag for å bekjempe Napoleon. Kongeriket Norge skulle tilfalle Sverige.¹³³

Da Karl Johan ikke fikk den støtten som han hadde ønsket seg fra de allierte med tanke på å legge press på Danmark, tok tålmodigheten hans slutt. Han satte nå inn egne styrker på 50 000 soldater i Holstein, for så å rykke nordover mot Jylland. De danske styrkene trakk seg tilbake til Slesvig, etter en kort og halvhjertet motstand. Et forsøk fra den østerrikske diplomaten de Bombelle om en forhandlingsløsning ble avvist av Karl Johan. Både Slesvig og Holstein var nå tapt for danskene. I Danmark hadde nå politikerne forstått at Norge måtte avstås. ¹³⁴

I midten av desember 1813 ble det så inngått en avtale om våpenhvile mellom Danmark og Sverige. Kravet fra Sverige var da at en avtale mellom landene måtte være avklart innen 5. januar 1814. Hvis man ikke klarte dette, så ville svenskene rykke videre nordover mot Jylland. Men Fredrik 6. har fortsatt et håp om å kunne bevare Norge under dansk styre. 6. januar legger så Karl Johan frem et forslag til avtale, og dagen etter klarer den østerrikske forhandleren de Bombelle å overbevise kongen om at avtalen bør aksepteres. 10. januar starter man arbeidet med detaljene i avtalen, og 14. januar var innholdet i fredsavtalen klart. Danmark måtte gi fra seg kongeriket Norge til Sverige, men fikk beholde Grønland, Island og Færøyene. 15. januar ble avtalen underskrevet av den danske forhandleren Edmund Bourke. Dermed var 434 år med Norges underordning under Danmark over. ¹³⁵

¹³⁰ Glenthøj & Ottosen 2014: 240-241

¹³¹ Glenthøj & Ottosen 2014: 240

¹³² Glenthøj & Ottosen 2014: 240

¹³³ Glenthøj & Ottosen 2014: 240-241, 251

¹³⁴ Alnæs 1998: 72-74

¹³⁵ Alnæs 1998: 72-74

4 Avslutning

Det er ingen tvil om at fastlandssperringen med påfølgende britisk blokade fikk stor betydning for Norges fremtid. En rekke situasjoner og hendelser førte til at det ble økt misnøye med tanke på Norges situasjon i den dansk-norske unionen. Hungersnøden var en av disse, og det var de som hadde makten i Danmark, altså konge og regjering, som fikk kritikk for dette. Handels- og kjøpmenn opplevde vanskelige tider under den økonomiske krisen, som var en konsekvens av blokade fra både Frankrike og Storbritannia. Man mente at Danmark var ansvarlig for både krigen mot Storbritannia og Sverige. Denne misnøyen gjorde at flere ønsket en løsrivelse fra Danmark, og Grev Herman Wedel Jarlsberg sto i spissen for dette synspunktet. Til tross for krigen mot Sverige ble mange også mer vennlige overfor Sverige under krigen, og dette førte til at en ny, men løsere, union med Sverige var svært tiltalende. Tanken og troen på uavhengighet ble styrket ut ifra hvordan Regjeringskommisjonen styrte Norge under Napoleonskrigene.

Problemstillingen for oppgaven var: Hvordan Norge ble fiendtlig mot Danmark og mer vennlig mot Sverige under Napoleonskrigene, og hva hadde fastlandssperringen med dette å gjøre? Alle de nevnte hendelsene og situasjonene, både økonomiske og politiske, skjedde som en følge av Napoleons fastlandssperring. Kombinasjonen av hvordan Regjeringskommisjonen styrte under krigen, og økt vennlighet mot Sverige, førte til at en union med Sverige var et faktum.

5 Referanseliste

Aaslestad, K. B. & Joor, J. (Red.). (2015). *Revisiting Napoleon's Continental System: Local, Regional and European Experiences*. Palgrave Macmillan

Alnæs, K. (1998). *Historien om Norge: Mot moderne tider*. Gyldendal

Crouzet, F. (1964). Wars, Blockade, and Economic Change in Europe, 1792-1815. *The Journal of Economic History*, 24(4), 567-588. Hentet fra:

<https://www.jstor.org/stable/2115762>

Frydenlund, B. (2020, 27. oktober). *Kaperfart og lisenshandel under napoleonskrigene*. Norgeshistorie. <https://www.norgeshistorie.no/grunnlov-og-ny-union/1342-kaperfart-og-lisenshandel-under-napoleonskrigene.html>

Glenthøj, R. & Ottosen, M. N. (2014). *1814: Krig, nederlag, frihet*. Spartacus forlag.

Mardal, M. A. (2020, 13. oktober). Herman Wedel Jarlsberg. I *Store norske leksikon*. Hentet 12. april 2022 fra https://snl.no/Herman_Wedel_Jarlsberg

Mikaberidze, A. (2020). *The Napoleonic Wars: a global history*. Oxford University Press

Monrad, M. J. (1861). *Det Kongelige norske Frederiks universitets stiftelse: Fremstillet i anledning af dets halvhundredaarsfest*. Brögger & Christie's Bogtrykerie.

Mykland, K. (Red.). (1995). *Norges Historie: Kampen om Norge: 1784-1814* (utg. 3). J. W. Cappelens Forlag AS

Ottosen, M. N. (2020, 27. oktober) *Krigen 1808–1809*. Norgeshistorie.

<https://www.norgeshistorie.no/grunnlov-og-ny-union/1348-krigen-1808-1809.html>

Ottosen, M. N. (2020, 27. oktober). *Regjeringskommisjonen og stattholdere (1807-1814)*.

Norgeshistorie. <https://www.norgeshistorie.no/grunnlov-og-ny-union/1349-regjeringskommisjonen-og-stattholdere-1807-1814.html>

Vogt, C. E. (2020, 27. oktober). *Regjeringskommisjonen: En norsk politikk før 1814?* .

Norgeshistorie. <https://www.norgeshistorie.no/grunnlov-og-ny-union/1367-regjeringskommisjonen-en-norsk-politikk-for-1814.html>

Vogt, C. E. (2014). *Herman Wedel Jarlsberg: Den aristokratiske opprøreren*. Cappelen Damm.

Worm-Müller, J. S. (1918). *Norge gjennom nødaarene: Den norske regjeringskommission*.
Steenske forlag

